

### Jubileum Blanky Rašticové

Se záviděníhodnou vitalitou oslavila v tomto roce své životní jubileum kolegyně – historička a pracovnice Slováckého muzea PhDr. Blanka Rašticová-Hrubanová.

Narodila se 14. září 1952 ve Zlíně, střední všeobecně vzdělávací školu absolvovala však ve svém milovaném městě Uherském Hradišti v letech 1967–1970, pak v letech 1971–1976 studovala na Filozofické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně obor historie-archivnictví. Své vysokoškolské studium ukončila u profesora Miroslava Flodra diplomovou prací na téma Epigrafické památky v okrese Uherské Hradiště a doktorát filozofie obhájila v roce 1983.

Po studiu nastoupila do Slováckého muzea v Uherském Hradišti, kde se rozhodujícím způsobem podílela na budování nově otevřeného oddělení historie. Její doménou se stala problematika agrárních dějin v regionu, k níž později přibyla otázka zkoumání a ochrany památek. Vedle odborných článků a studií z uvedených oblastí se autorsky podílela i na zpracování příslušných kapitol v mnoha monografiích z dějin obcí okrese Uherské Hradiště, z nichž vzpomeňme Uherský Ostroh (2000), Velehrad (2006) či Hluk (2011). Své hluboké znalosti stavebně-historického vývoje města Uherského Hradiště pak bezezbytku zúročila v publikacích Uherské Hradiště – královské město na řece Moravě (2007), na jejímž vzniku se významně podílela i redakčně, a Zmizelá Morava – Uherské Hradiště (2008). Svými odbornými texty přispěla i k realizaci zatím třídílného audiovizuálního zpracování pořadu „Za památkami a historií královského města Uherské Hradiště“ (2010, 2011 a 2012). Pro svou odbornou fundovanost, pečlivost a spolehlivost se stala vyhledávanou autorkou či redaktorkou mnoha dalších propagačních a turistických materiálů celého Zlínského kraje (Mařatice – Rochus, Mařatice – Vinohrady, Staré Město ve fotografii, Míkovice – slovácká dědina, Panský dvůr Kunovice atd.).



Blanku Rašticovou ovšem zná široká veřejnost především jako zanícenou popularizátorku dějin Uherského Hradiště. Můžeme ji často potkat v ulicích města s velkou skupinou posluchačů, které provádí po historických památkách. Každý, kdo by se chtěl dozvědět něco z dějin města, se může na ni směle obrátit, mnoho se dovědí i posluchači a studenti na jejich přednáškách a při odborných konzultacích. Po dobu svého působení v muzeu byla jubilanťka také autorkou nebo kurátorkou řady historických výstav, z řady z nich připomeňme alespoň Uherské Hradiště – město královské, Uherské Hradiště – takoví jsme byli, Od člověka k Bohu – liturgické předměty ve sbírkách Slováckého muzea či opakované výstavy střeleckých terčů v Praze, Buchlovicích a v Kunovicích. Její zásluhou vznikla v roce 2012 pozoruhodná expozice k dějinám Uherského Hradiště v rekonstruované jezuitské koleji na Masarykově náměstí. Veřejnosti je ovšem již méně známo, že její zásluhou byla vybudována také muzejní sbírka místopisných pohlednic okresu Uherské Hradiště, která dnes čítá více než 2 500 pohlednic. V posledních letech se pak jubilanťka zaměřuje na restaurování

rování sbírkového fondu starých tisků, jako první se jí podařilo zajistit finance a realizovat restaurování inkunábule Bible české, zvané Pražská, vydané v Praze roku 1488, a Bible české, zvané Štyrsova, vydané v Mladé Boleslavi roku 1525.

S praktickou muzejní prací se u Blanky Rašticové snoubí i její organizační schopnosti. I díky tomu zastává od roku 1993 funkci zástupkyně ředitele Slováckého muzea, v níž je velkou oporou v odborném vedení celého ústavu. Od roku 1989 organizuje mezinárodní konference agrárních historiků, z nichž pravidelně vycházejí monografie prací a příspěvků jejich účastníků. V roce 1992 se stala zakladatelkou a předsedkyní Komise regionální historie Moravy a Slezska AMG, je členkou redakční rady sborníku Slovácko, výrazně se podílí na práci Muzejního spolku a Spolku přátel literatury a Knihovny B. B. Buchlovana. Své schopnosti a zkušenosti již mnoho let využívá také ve prospěch správy města Uherského Hradiště, od redakční rady Zpravodaje města Uherské Hradiště, přes správní radu Nadace pro obnovu městské památkové zóny, komisi architektury a regenerace památkové zóny či názvoslovnou komisi pro pojmenovávání ulic a veřejných prostranství až po zastupitelstvo města, v němž pracuje od roku 2010. Své jazykové znalosti uplatňuje i při spolupráci se zahraničními partnery města jako předsedkyně Spolku přátel města Mayen apod.

Ke všem kolegům a přátelům se připojuje i redakční rada sborníku Slovácko, aby popřála jubilantce do dalších let mnoho síly, pohody a zdraví, uspokojení z odborné a veřejné práce a štěstí v osobním životě.

*Jiří Čoupek*

### **Nová stálá historická expozice města Uherské Hradiště v bývalé jezuitské koleji**

Revitalizace barokního komplexu jezuitské koleje v Uherském Hradišti v roce 2012 přinesla pro všechny zájemce o historii města, ať už z řad obyvatel regionu, studentů nebo turistů, stálou expozici dějin města. Její autorkou je osoba nadmíru povoláná, histo-

rička Slováckého muzea v Uherském Hradišti PhDr. Blanka Rašticová, která v přízemí budovy bývalého jezuitského kláštera vytvořila na ploše o rozloze 110 m<sup>2</sup> vzrušující obraz dějin města od 13. století až po současnost.

Celá expozice je v souznění s daným prostorem koncepčně rozdělena do tří základních tematických celků. První z nich má název Uherské Hradiště – město královské a je věnován životu středověkého a raně novověkého města. Řada cenných exponátů nám objasňuje vztah panovníka k Uherskému Hradišti, seznamuje nás se správním a hospodářským vývojem a přibližuje i duchovní život tehdejšího města. Mezi nejzajímavější exponáty této části expozice patří faksimile dvou pro město velmi důležitých listin – zakladací listiny Přemysla Otakara II. z 15. října 1257 a listiny Matyáše Korvína z 28. června 1481, kterou polepšuje městu znak a uděluje mu právo pečetit červeným voskem. Žádný z návštěvníků také jistě nepřehlédne popravčí meče, jež dokladují soudní pravomoc a s ní spojený výkon hrdelního práva. Další část vystavených předmětů poukazuje na organizaci řemesel a řemeslnou dovednost obyvatel města, kterou představují především cechovní postavníky a konvice, a také samotné výrobky mistrů a tovaryšů cechu zámečnického. Duchovní život je prezentován nejvýznamnějšími barokními liturgickými předměty ze sbírek muzea, i když z ryze bezpečnostních důvodů jsou dva unikátní sbírkové předměty, a to oltářní kříž a procesní monstrance z kostela sv. Jiří, představeny pouze na fotografiích. Pozoruhodným a málo vídaným exponátem je však zvon pocházející z kaple sv. Alžběty, jehož plášť nezakrytý ukazuje pohnutý osud sdílený po staletí s osudem města. Poslední panel první části expozice zobrazuje vývoj městského znaku a jeho faktické užití. Výsadní právo užívat pečeť a znak mělo město Uherské Hradiště již ve středověku, jeho nejstarší dochovaná pečeť pochází již z roku 1312. Ve vitríně za sklem si můžeme prohlédnout pět vzácných pečetních typářů, jejichž otisky se stvrzovala pravdivost a pravost psaného textu. Sbírkové předměty, archivní dokumenty

a fotografie instalované v první části expozice doplňuje virtuální prohlídka města. Po spuštění obrazovky se přeneseme do roku 1670, vejdemě Kunovickou branou a procházíme oběma náměstími a ulicemi města, jehož obraz je tak autentický, že ve vás vyvolává pocit, že jste jeho součástí. Veduta města



z roku 1670 je dostatečně známa, neboť byla již mnohokrát publikována, ale „zhmotněný“ obraz ulic, domů, obou klášterů, mostů a bran předčí veškerá očekávání a přenes vás v čase o pár století do minulosti.

Druhý tematický celek pod názvem Uherské Hradiště – pevnost na řece Moravě mapuje vojenskou a obrannou historii města. Na jednotlivých panelech sledujeme stavební vývoj opevnění od středověku až do konce 18. století. Plány pevnosti z druhé poloviny 17. století seznamují návštěvníky expozice s vytvořením barokního bastionového opevnění, jehož konečná podoba byla dobudována v průběhu první poloviny 18. století. Po celou dobu své existence musela pevnost odolávat mnohým útokům nájezdníků a nepřátelských vojsk, neboť město Uherské Hradiště chránilo jihovýchodní hranici moravského markrabství a v roce 1655 bylo prohlášeno za jednu z moravských zemských pevností. Vystavené plány doplňují řemeslně naprosto dokonale zvládnuté repliky dvou vedut města, jejichž originály pocházejí z vlastních sbírek muzea. První z nich je datovaná k roku 1670 a druhá spadá do dvacátých let 18. století. Z trojrozměrných výstavních exponátů ze sbírek Slovenského muzea do této části expozice autorka zařadila středověké a raně novověké chladné a palné zbraně, z nichž vyniká zejména hákovník, která pochází z 16. století. Celou tematickou skupinu doplňují terče Střeleckého spolku v Uherském Hradišti, jejichž umělecká stránka zdařile koresponduje s celkovým výtvarným pojetím expozice. Po zhlédnutí všech výstavních exponátů můžeme svoji pozornost zaměřit na detailně provedený interaktivní model barokní pevnosti z roku 1730, na němž je možno vyhledat důležité objekty ve městě a vizuálně se projít po linii městského opevnění, které ztratilo postupně svůj význam a nakonec bylo zbouráno, aby ustoupilo nově se rozšiřujícímu městu.

Třetí a poslední tematický celek s názvem Uherské Hradiště – metropole Slováků možná překvapí i ty, kteří zde po léta žijí. Hned při prvním vstupu do této části expozice upoutá plakátovací sloup, z něhož

na vnímavého návštěvníka dýchne rozmanitost kulturního a společenského života, kterou si dnes mnohdy ani neuvědomujeme. Město se postupně od konce 19. století stalo skutečným centrem Slovácka, v němž sídlí úřady, školy a řada kulturních a vzdělávacích institucí. Po zhlédnutí dalších vystavených předmětů budeme příjemně překvapeni, jakou výtvarnou podobu má cena města udělovaná významným osobnostem, a s hrdostí můžeme pohlédnout na cenu, jež získalo město Uherské Hradiště k titulu Historické město roku 2011. Rozmanitost kulturního života dokladují také exponáty mapující tvorbu Slováckého divadla, jedné z nejvýraznějších divadelních scén v republice. Seznámíme se zde také s vývojem a postupným budováním Slováckého muzea, které se stalo významným nositelem kulturních tradic regionu. V této části expozice se dostaneme až do blízké současnosti, neboť instalovaný blok fotografií z významných a celorepublikově známých kulturních akcí ukazuje soutěž amatérských filmů s tematikou ochrany přírody a životního prostředí a péče o historické památky konané pod názvem Týká se to také tebe, Festival hudebních nástrojů lidových muzik, Letní filmovou školu a Slovácké slavnosti vína, které již neodmyslitelně patří ke koloritu Uherského Hradiště. Řada dalších fotografií, nad kterými se pozastaví především rodáci a dlouholetí obyvatelé, přibližuje dnes již neexistující a mnohdy zapomenutou podobu města. Zkrátka nepřijdou ani zájemci o nejstarší historii – v třetí části expozice je instalována dotyková obrazovka, pomocí níž se poodhrne opona času pravěkých a raně středověkých dějin města.

Historie města Uherského Hradiště je bohatá a rozmanitá a koncepce nově vytvořené stálé expozice k dějinám je ukázkou dokonale skloubené práce člověka a počítačové techniky. Na straně jedné nelze než obdivovat virtuální obraz města z roku 1670, na straně druhé pak řadu lidskou rukou dokonale vyrobených výstavních exponátů – ať už originálů z dávné minulosti, či kopií vytvořených právě pro tuto expozici. Každý z návštěvníků zde jistě nalezne to, co jej

nejvíce zajímá, a dozví se řadu zajímavostí z dávné i nedávné minulosti města Uherského Hradiště. Až vás omrzí každodenní shon, zkuste se zastavit v čase právě při návštěvě stálé expozice dějin města, kterou lze zhlédnout i více než jen jedenkrát. Autorce projektu PhDr. Blance Rašticové, Slováckému muzeu v Uherském Hradišti i městu Uherské Hradiště patří za tento počín uznání i poděkování.

Ludmila Hobzová

Pozn.: Autorem fotografií je L. Chvalkovský.

### Poslední agrární konference v Uherském Hradišti aneb Dokonáno jest

Ve víceméně tradičním květnovém termínu – tentokrát 16. a 17. května 2012 – se v prostorách Slováckého muzea v Uherském Hradišti konala mezinárodní konference s názvem *Regionální zvláštnosti politiky agrární strany v období první Československé republiky*. Bylo to již dvanácté setkání s obdobnou tematikou – první se pod názvem *Demokratické tradice ve vývoji československého zemědělství po roce 1918* konala již v květnu 1990 a od té doby se odborníci daného zaměření setkávali pravidelně v periodicitě dvou let až do uvedeného setkání posledního.\* To nabídlo, stejně jako v předchozích letech, kvalitní program, na němž se podíleli nejen přednášející z České republiky, ale také z Bulharska, Slovenska či Německa. Prosloveny byly přes dvě desítky referátů,



Zahájení konference ředitelem Slováckého muzea PhDr. Ivo Frolcem, vpravo PhDr. Blanka Rašticová, Uherské Hradiště 2012. Foto L. Chvalkovský.



dotýkajících se více či méně stanoveného tématu. V úvodu se pravidelný bulharský host S. Stefanov (předseda Zemědělského fóra pro střední a východní Evropu v Sofii) zamyslel na téma *Zemědělské konference a zemědělské fórum*. Následně zazněly obecné či teritoriálně širší pohledy, např. J. Harny (*Regionální rozdíly vlivu agrární strany v první Československé republice a jejich kořeny*), M. Hanuly (*„Úrodné zeme“ a „polia neorané“*. *Rozdílná volebná podpora agrárnej strany v regionoch Slovenska a jej súvislosti s dôrazom na 20. roky*), J. Rokoského (*Naděje, iluze, zklamání. Agrární strana na Podkarpatské Rusi*) nebo T. Lorenze (*Das deutsche Genossenschaftswesen in den böhmischen Ländern. Einige Überlegungen. Družstevnictví střední a východní Evropy v procesu utváření národních společností 1850–1940. Pokus o periodizaci*). Netradičně přispěl k této části i Z. R. Nešpor, jenž proslovil referát *Sociologické výzkumy v politice meziválečné agrární strany*. Většina referátů se pak zaměřila na působení agrární strany v regionech, jako E. Kubů a J. Šouša (*„Bauernpredigten“ / „Selská kázání“*. *Úvahy o německém agrarismu v severovýchodních Čechách v prvních desetiletích 20. století*), D. Gawrecki (*Republikánská strana ve Slezsku a na Ostravsku*), L. Osyková (*Politika agrárnej strany v trnavskom regióne*), P. Novák (*Agrární strana na Kutnohorskú*), O. Kolář (*Myšlenky jihočeského regionalismu jako součást ideologie agrární*

*strany v období československé první a druhé republiky*) či J. Čopík (*Agrární strana v okrese Nové Město nad Metují – volební síla, činnost, osobnosti*). Vzpomenuty byly rovněž významné osobnosti v příspěvcích R. Elnera (*František Wenzl (1889–1942). Zemědělské družstevnictví a vlivy agrární politiky na pomezí Malé Hané a Hřebečska (Schönhengst)*) nebo F. Čapky (*Agrární „Hanák“ Kuneš Sonntag a jeho přínos k rozvoji moravského řepářství a cukrovarnictví*). Zazněla i poněkud jiná témata, např. v případě G. Novákové a P. Dufky (*Regionální zájmy, agrárnícká politika a elektrifikace*), J. Urbana (*Hospodář – agrárník – starosta – „kulak“: místní autority překážkou kolektivizace venkova*), M. Martáka (*Katolický kněz v agrárnej strane a jeho autorita na Spiši v letech prvej ČSR*) nebo J. Burešové (*Přidružené organizace agrární strany a jejich působení na Olomoucku (vybrané příklady)*). A na závěr prof. Jan Rychlík uvažoval nad výsledky a perspektivami agrárních studií v současné historiografii. Byla to pomyslná tečka nejen za tímto setkáním, ale vůbec za všemi konferencemi předchozími – ty totiž v Uherském Hradišti v dané podobě končí. Důvodem je určité vyčerpání, přesněji naplnění dávno stanoveného programu, který před lety přijali tehdejší organizátoři. V diskuzi samozřejmě zazněly názory, aby se konference s danou tematikou konaly i nadále. Pochopitelně by to bylo vítané, ale musejí se o to postarat již jiní pořadatelé, jiný okruh badatelů a jiná instituce.

Ale ohlédnou-li se pořadatelé\*\* (připomenu, že vedle Slovákckého muzea k nim pravidelně náležel Historický ústav AV ČR, Masarykův ústav a Archiv AV ČR a Odborový svaz pracovníků zemědělství a výživy Čech a Moravy – Asociace samostatných odborů, Praha), mohou být zajisté spokojeni. Promyšlená koncepce agrárních konferencí se nakonec odráží i v jednotlivých názevech. V roce 1992 to bylo



Účastníci agrární konference, Uherské Hradiště 2012. Foto L. Chvalkovský.

*České a slovenské zemědělství v období mezi světovými válkami*, v roce 1996 a 1998 návazné pokračování pod názvy *České a slovenské zemědělství v letech 2. světové války* a *Zemědělství na rozcestí 1945–1948*. Dalšími zvolenými tématy bylo např. *Osudy zemědělského družstevnictví ve 20. století* (2002), *Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století* (2004) i návazné *Osobnosti agrární politiky 19. a 20. století* z roku 2006. Aniž všechny názvy jednotlivých konferencí výčtově uvedeme, konstatujeme, že za těch 23 let trvání akce zaznělo na 300 odborných referátů a příspěvků, pravidelně doplněných bohatou diskuzí. Troufám si tvrdit, že k vývoji zemědělství v první polovině 20. století, k výzkumu dějin samé agrární strany i jejích spoluputníků v širším středoevropském prostoru, k výzkumu politických a ideových proudů, které zemědělství ovlivňovaly či z něj přímo vycházely, k výzkumu osobností a zemědělského školství byl realizován jeden z nejpozoruhodnějších a nejrozsáhlejších vědeckých programů v daném segmentu vývoje společnosti. Výzkumu o to cennějšího, že z každého setkání byl realizován tak říkajíc do roka a do dne konferenční sborník, většinou vytištěný v řadě Studií Slovákého muzea. Celkem jich je (i z poslední konference) rovný tučet a představují cca 3 000 stran textů, z nichž lze při dalším výzkumu vycházet či se opakovaně k jejich obsahu vracet.

Absolutorium pak zaslouží hlavní pořadatelská a hostitelská instituce, Slováké muzeum v Uherském Hradišti, které pro všechna setkání vytvořilo příjemné pracovní i společenské zázemí. Ukázalo tak, že kvalitní věda s mezinárodním rozsahem může být realizována i na regionální úrovni, i když přísun grantových či jiných peněz do regionů bývá podstatně skromnější a omezenější, než k institucím centrálním. Poděkování si pak zvláště zaslouží dr. Blanka Rašticová, odborná pracovnice a dlouholetá zástupkyně ředitele Slovákého muzea, která byla spiritus agens všeho dění kolem konferencí, od první až do poslední. Na ní ležela tíha všech starostí, díky ní pak měly agrární konference ráz setkávání dobrých přátel.

Nuže, najde se zase někdo takový, kdo se chopí vesla a přenesle tuto skvělou tradici na jiné místo, aby – jistě s poněkud jiným obsahovým zaměřením – pokračoval?

*Zdeněk Fišer*

- \* O jednotlivých konferencích byly podávány dílčí zprávy zejména na stránkách časopisu Slovákco, ojediněleji i v jiných periodikách, např. Vlastivědném věstníku moravském nebo Českém časopisu historickém.
- \*\* Určité zhodnocení 20 let trvání agrárních konferencí provedl Lubomír Slezák v časopisu Slovákco 52, 2010, s. 269–270. Jmenovaný zároveň patří k těm (spolu s Blankou Rašticovou, Josefem Harnou a o něco později Janem Rychlíkem), kteří u zrodu těchto konferencí stáli a dlouhodobě je iniciovali.

## **Dvadsať rokov od rozpadu Československa**

Dňa 17. októbra 2012 sa v priestoroch Slovákého múzea v Uherskom Hradišti uskutočnil seminár s názvom *Češi a Slováci 1993–2012. Vzdalování a približování*. Podnetom k nemu bolo dvadsať rokov, ktoré uplynuli od rozpadu spoločného štátu a príležitouťou ku konaniu akcie sa stalo 37. zasadnutie Česko-slovenskej komisie historikov. Na rozdiel od početných podobných podujatí sa seminár sústredil nie na proces a „realizáciu“ vlastného rozpadu, ale predovšetkým na analýzu jeho dôsledkov a to so zreteľom na česko-slovenské vzťahy. Dvadsať rokov, ktoré uplynuli od vzniku ČR a SR zreteľne ukázali, čo mala česká a slovenská spoločnosť totožná a spoločná a v čom sa navzájom odlišovali, pričom toho posledného bolo podstatne viac, ako mnohí z nás boli ochotní spočiatku pripustiť. Mentálne dispozície však neboli jediným predpokladom rozdielov vo vnímaní mnohých otázok a problémov, z ktorých sa napriek sľubom politikov neraz vyvinuli dlhoročné kauzy znepríjemňujúce život na oboch stranách novej hranice. Tvrdenie, že rozdelenie štátu v skutočnosti zblížilo oba národy stojí na piesku, lebo ešte nikdy žiadna hranica



Vědecký seminář Češi a Slováci 1993–2012, Uherské Hradiště 2012. Foto L. Chvalkovský.

národy nespojila, ale vždy ich len rôznym spôsobom rozdelila.

Seminár nevynikol, ako to pri česko-slovenskej komisii býva zvykom, počtom referátov, skôr mal ambície ísť do adekvátnej hĺbky a v následnej časovo veľkoryso dotovanej diskusii rozdiskutovať jednotlivé zaujímavé a sporné otázky. Ďalším charakteristickým znakom bola interdisciplinárna, keď sa v bezprostrednej následnosti stretli historický, politologický, sociologický, ekonomický, jazykový i kultúrny prístup k skúmanej problematike. Neraz sa postupy týchto disciplín využili i v rámci jedného referátu, keď sa najmä pre mnohé problémy z iných vied hľadali historické korene a paralely. To umožnilo nielen analyticky rozobrať konkrétne javy, hľadať ich príčiny, priebeh a dôsledky, ale i syntetizovať a dospievať k niektorým zovšeobecneniam. Takým bolo napríklad konštatovanie, že dvadsať rokov po rozpade spoločného štátu si obe nástupnícke republiky „vyskúšali“ mnohé podobné riešenia rovnakých problémov, inokedy si dávali na rovnaké otázky úplne odlišné odpovede, aby znovu dospeli do približne rovnakého prieniku. Hľadanie vyzeralo neraz skôr ako tápanie a skúmané dvadsaťročie sa preto ani zďaleka nevyužilo vždy zmysluplne a produktívne. Deficity v ekonomickej transformácii, v mentálnej výbave obyvateľstva, kultúre a vzdelávaní, ako aj v politickej kultúre – to všetko zvyšuje význam medzivojnového dvadsaťročia, keď sa za rovnakú dobu dosiahlo podstatne viac. A že sa neraz začínalo

úplne od nuly, sa možno paradoxne ukazovalo ako výhoda.

Na seminári hovoril Jan Rychlík (Praha) o problémoch vo vzťahoch medzi Českou a Slovenskou republikou po rozdelení ČSFR a o ich riešení. Všimol si najmä rôzne spôsoby a prístupy k otázke občianstva a z toho vyplývajúce problémy. Milan Zemko (Bratislava) sa zamerlal na komparáciu stranických systémov na Slovensku a v Česku po roku 1989 a hlavne na ich historické súvislosti. Politológ Juraj Marušiak (Bratislava) predstavil zúčastneným vývoj politického systému na Slovensku a v ČR po rozdelení ČSFR, najmä so zreteľom na vzťah k politickej tradícii, konvergencii a na existujúce rozdiely. Stredobodom vystúpenia ekonóma Milana Šikulu (Bratislava) boli ekonomicke determinanty rozdelenia Československa. Jazyková odborníčka Mira Nábělková (Praha) skúmala česko-slovenské jazykové vzťahy a postupné vzdalovanie sa oboch tak blízkych jazykov. Napokon Miroslava Poláková (Uherské Hradiště) hovorila z vlastnej bohatej praxe o skúsenostiach zo spolupráce a výmeny študentov oboch republík. Na konkrétnych príkladoch prezentovala to, o čom sa predtým hovorilo skôr teoreticky.

Seminár splnil očakávania organizátorov a publikované príspevky v Česko-slovenskej historickej ročenke určite zohľadnia aj podnety z bohatej diskusie. Večer po seminári zorganizovali hostitelia zo Slováckeho múzea spoločenský večer v Mařaticích.

*Roman Holec*

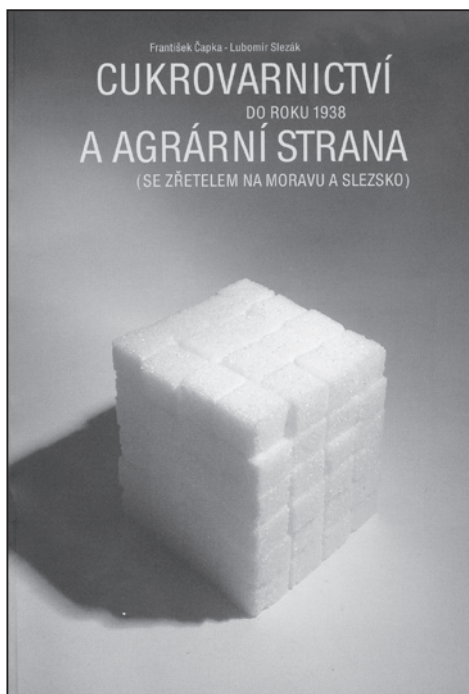
**František Čapka, Lubomír Slezák: Cukrovarnictví do roku 1938 a agrární strana (se zřetelem na Moravu a Slezsko).** Masarykova univerzita. Brno 2011, 273 s.

V 19. a 20. storočí patrilo cukrovarníctví v českých zemích k najvýznamnejším a výnosným priemyslovým odvetvám. Je proto prirodzené, že bylo předmětem zájmu soudobých národohospodářů a historiků hospodářských dějin. Nejnověji se jeho historií zabývá fundovaná přehledná kniha historiků Františka Čapky a Lubomíra Slezáka.

Sleduje období od vzniku prvních cukrovarů do roku 1938 a na rozdíl od většiny dřívějších prací k této tematice se soustřeďuje především na Moravu a Slezsko. Autoři se při zpracování textu opřeli nejen o kritické využití dosavadní literatury, ale především o vlastní studium archivních pramenů, odborných časopisů a novin. Zvláštní pozornost věnovali roli agrární strany při pronikání do cukrovarnického průmyslu a vytváření dvou hlavních cukrovarnických center na Moravě. Kniha je rozdělena dle chronologického hlediska do dvou velkých kapitol.

Výklad první kapitoly vhodně začíná osvětlením pěstování cukrové řepy a změn v hospodaření zemědělských závodů v řepářských oblastech během 19. století. Tím autoři získali širší rámec pro vylíčení problémů zakladatelského období cukrovarnictví. Nejdříve zakládali cukrovarny šlechtičtí majitelé velkostatků, později se ale více uplatňovali obchodníci a vůbec občanští podnikatelé německého a židovského původu. Gründerskou éru cukrovarnictví představovala šedesátá léta 19. století. Ve velkém počtu byly tehdy zakládány nové cukrovarny, mezi nimi za spoluúčasti rolníků i české tzv. rolnické cukrovarny. To souviselo s tím, že cukr se stával běžnou potravinou a cukrovou řepu začali hromadně pěstovat také střední a velcí rolníci.

Kniha dále podrobně zkoumá vzestup moravského cukrovarnictví v poslední třetině 19. století a na počátku 20. století. Sleduje především zakládání dalších cukrovarů, zdokonalování technologických postupů a rostoucí vývoz cukru do Anglie, Švýcarska a Orientu. Cukrovarny v této době přistupovaly k uzavírání kartelových dohod o rajonizaci nákupu a cenách cukrové řepy. Monopolizační tendence cukrovarníků vedly pěstitele řepy k budování řepářských zájmových organizací, především k vytvoření Ústřední jednoty řepářů. Ta byla úzce spojena s nově vzniklou agrární stranou a vedla proti kartelovým dohodám po desetiletí boj. Za přednost práce považují, že analyzuje také krizové pokusy, zvláště cukerní krizi v letech 1884–1888, která podle autorů významně působila na vznik samostatného rolnického hnutí. Řepářské



hnutí na počátku 20. století bylo pak důležitou součástí politické emancipace rolnictva a vzniku masového agrárního hnutí.

Těžiště publikace je v rozsáhlé druhé kapitole věnované cukrovarnictví v letech první republiky. Výklad zde začíná rozbořem změn sídel a vlastnických poměrů těch cukrovarů, jejichž vedení za Rakousko-Uherska bylo ve Vídni a které byly úvěrově spojeny s vídeňskými bankami. Nostrifikace a repatriace akcií byla hlavním nástrojem těchto změn, podstatně menší dopad měla podle autorů pozemková reforma. Podstatné je zjištění, že většina moravských cukrovarů nebyla těmito změnami, pokud jde o výrobu a prosperitu, negativně dotčena a úspěšně pokračovala ve své činnosti. Za první světové války silně omezená cukrovarnická produkce byla po jejím skončení brzy obnovena a od roku 1923 začal rozkvět československého cukrovarnictví. Autoři uvádějí, že v polovině dvacátých let bylo Československo třetím největším vývozcem cukru ve světě a export cukru přinášel státu podstatnou část deviz. Proti předválečnému období se však měnila orientace vývozu a místo vídeňských bank ho získaly do svých rukou domácí banky



a suché rafinerie. Zvláštní pozornost věnuje kniha tzv. porolničťovací akci, která byla obratně řízena agrární stranou a vedla k výraznému posílení pozic agrárního kapitálu v cukrovarnictví.

Konjunktura trvala však jen menší časový úsek meziválečného období. V roce 1928 prudce klesly světové ceny cukru a propukla hluboká cukerní krize, ze které se československé cukrovarnictví do druhé světové války již nevzpamatovalo. V odvětví byly od počátku krize zastaveny investice a cukrovary technicky stagnovaly. Mnohokrát zmenšený vývoz byl umožněn jen díky dumpingovým cenám a státním dotacím. Z údajů uváděných v knize je zřejmé, že pokles cukrovarnictví a řepářství začal jak na Moravě, tak v celém Československu již před druhou světovou válkou.

Poslední dva oddíly knihy mají poněkud odlišný charakter. Nesledují obecně vývoj cukrovarnictví, ale jsou věnovány dvěma agrárním podnikatelům v cukrovarnictví: Janu Vacovi a Viktoru Stoupalovi. Oba

budovali koncerny rolnických cukrovarů, Vaca na střední a severní Moravě, Stoupal na jižní Moravě. Zatímco budování Vacova koncernu nebylo dostatečně finančně zajištěno a skončilo neúspěchem, Viktor Stoupal vytvořil na jižní Moravě mohutný cukrovarnický koncern, jenž se stal přímo doménou agrární strany. Výklad uzavírá stručná úvaha o agrární straně a její úloze nejen při rozvoji cukrovarnictví, ale i v hospodářském a politickém životě první republiky. Historici a zájemci o hospodářské dějiny kladně ocení rozsáhlé přílohy i bohatý seznam literatury a pramenů.

Celkově předkládají autoři v recenzované knize ucelený a zajímavý obraz vývoje moravského cukrovarnictví a aktivit agrární strany nejen v něm, ale i v řepářství v době jejich největšího vzestupu i útlumu ve třicátých letech minulého století. Kniha rozšiřuje také poznání složitých cest vývoje celého hospodářství českých zemí v letech industrializace a v meziválečném období.

*Vlastislav Lacina*